ТЕМА 5. ОСОБИСТІ ПРАВА. ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНІСТЬ. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД

1. *Право на свободу та особисту недоторканість*
2. *Право на недоторканість житла та іншого володіння особи*
3. *Право на справедливий суд*
4. *Право на вільне пересування*

Джерела:

1. Конституція України
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
3. Загальна декларація прав людини
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права
5. Гуццарді проти Італії
6. Амуур проти Франції
7. Рієра Блуме проти Іспанії
8. Егель та інші проти Нідерландів
9. Д.Г проти Ірландії
10. Вітольд Литва проти Польщі
11. Нільсен проти Данії
12. Курт проти Туреччини
13. Штеґмюллер проти Австрії
14. Вемгофф проти Німеччини
15. Мацнеттер проти Австрії
16. Летельєр проти Франції
17. Броуган (Brogan) та інші проти Сполученого Королівства
18. Харченко проти України
19. Олександр Волков проти України
20. Бурмич та інші проти України

ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНІСТЬ

Право на свободу та особисту недоторканність *– це особисте суб'єктивне право людини, яке гарантує йому свободу від протиправних посягань на життя, здоров'я, індивідуальну безпеку з боку кого б то не було, не допускає незаконних і безпідставних дій посадових осіб державних органів і громадських організацій щодо особистої недоторканності при виконанні ними своїх обов'язків і надає можливість відновлення порушеного права.*

Виключні випадки позбавлення волі:

законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом;

законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом;

законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення;

затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою допровадження його до компетентного органу;

законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг;

законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції

Права особи при арешті:

Кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього.

Кожен, кого заарештовано або затримано, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судове засідання.

Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним.

Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування.

Сфера застосування статті 5 Конвенції

- *будь-яка форма позбавлення свободи;*
- *затримання, включаючи затримання для перевірки документів, ідентифікації особи, особистого огляду тощо, затримання неповнолітнього, затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг;*
- *негайність інформування про підстави затримання;*
- *арешт;*
- *запобіжне ув'язнення, його тривалість, строки перебування під вартою, підписка про невиїзд, зміна запобіжного заходу;*
- *доступність інформації про час, місце та підстави затримання особи, її місцезнаходження;*
- *судовий контроль законності запобіжного ув'язнення чи законності тримання під вартою;*

Сфера застосування статті 5 Конвенції

- *покарання у вигляді позбавлення волі;*
- *всі питання звільнення з-під варти;*
- *в'їзд без відповідного дозволу в країну, вислання, депортація, екстрадиція, примусове утримання іноземців у міжнародній зоні аеропорту;*
- *захворювання, за наявності яких/якого особа не може перебувати під вартою;*
- *поміщення до карцерного приміщення, гауптвахти;*
- *відшкодування шкоди за незаконний арешт, затримання чи тримання під вартою.*

Правомірність затримання:

затримання має бути законним, з точки зору як матеріального, так і процесуального права. Тобто необхідна сукупність 2 умов:

- *існує законодавчий текст, що дозволяє застосовувати даний спосіб обмеження свободи + вимоги до закону (доступність і передбачуваність);*
- *процесуальний аспект – «відповідно до процедури, встановленої законом»;*

наявність правильно оформленого ордеру:

- *існування підозри;*
- *існування конкретних підстав (переховування від правосуддя, продовження злочинної діяльності);*

наявність процедури:

- *існування правової основи;*
- *закон має бути додержаний при розгляді конкретної справи.*

Amuur v. France

- *для визначення того, чи була особа позбавлена свободи у сенсі ст. 5 Конвенції, слід враховувати такі критерії: вид, тривалість, наслідки і умови виконання заходу з позбавлення волі.*

Обов'язки держави

- *Негативні*
- *Позитивні*
  - *знати про місце знаходження особи, якщо вона була взята під варту органами влади;*
  - *надати інформацію стосовно місця знаходження цієї особи («Cyprus v. Turkey»)*
  - *вжити ефективних заходів для гарантованого запобігання ризику зникнення людей;*
- *Процесуальні*
  - *без зволікань провести ефективне розслідування за наявності скарги на те, що конкретна особа була заарештована, після чого зникла (Kurt v. Turkey)*

Підстави відмови у досудовому звільненні

1. ризик неявки обвинуваченого на судовий розгляд («Штеґмюллер проти Австрії» (Stögmüller v. Austria);

2. ризик перешкоджання з боку обвинуваченого, у випадку його звільнення, процесові здійснення правосуддя («Вемгофф проти Німеччини» (Wemhoff v. Germany);

3. вчинення ним подальших правопорушень («Мацнеттер проти Австрії» (Matznetter v. Austria);

4. або спричинення ним порушень громадського порядку («Летельєр проти Франції» (Letellier v. France)

Окремі випадки порушення статті 5 ЄКПЛ

Застосування до особи примусового поселення (Гуццарді проти Італії)

Перебування у транзитній зоні аеропорту (Амуур проти Франції)

Примусове поміщення до готелю (Рієра Блуме проти Іспанії)

Арешт для військовослужбовців (Егель та інші проти Нідерландів)

В'язниця для неповнолітніх (Д.Г. проти Ірландії)

Поміщення особи до витверезника (Вітольд Литва проти Польщі)

ПРАВО НА НЕДОТОРКАНІСТЬ ЖИТЛА ТА ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ

Втручання можливе у формі обшуку приватних приміщень.

Неприпустимість свавільного втручання у житло та інше володіння особи.

Втручання має грунтуватися на суспільній необхідності у демократичном у суспільстві.

Необхідною умовою для проведення обшуку є судове рішення

У невідкладних випадках існує необхідність негайного проникнення

ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД

*Кожен має право на **справедливий і публічний розгляд його справи** упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення.*

Bellet v. France

- ***стаття 6 § 1 Конвенції містить гарантії справедливого судочинства, одним з аспектів яких є доступ до суду***

*Кожний обвинувачений має щонайменше такі **права:***

бути негайно і детально поінформованим зрозумілою для нього мовою про характер і причини обвинувачення, висунутого проти нього;

мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту;

захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або - за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника - одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя;

допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали, а також вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення;

якщо він не розуміє мови, яка використовується в суді, або не розмовляє нею, - одержувати безоплатну допомогу перекладача.

Обмеження права

через непомірно високу вартість провадження, зважаючи на фінансові можливості особи:

- *надмірне страхування витрат для залучення заяви до кримінальної справи у якості цивільної (Aït-Mouhoub v. France (Аіт Мухуб проти Франції), Garcia Manibardo v. Spain (Ґарсія Манібардо проти Іспанії);*
- *надмірні судові збори (Kreuz v. Poland (no. 1) (Креуз проти Польщі), Podbielski and PPU PolPure v. Poland (Подбіельські та ППУ Полпуре проти Польщі); Weissman and others v. Romania (Вейсман та інші проти Румунії),*

через проблеми, що стосуються обмеження термінів:

- *час витрачений на розгляд справи судом апеляційної інстанції став причиною відмови у розгляді справи (Melnyk v. Ukraine (Мельник проти України);*
- *коли «заявникам на пізній стадії провадження було сказано про сплив терміну позовної давності провадження, яке велось сумлінно та з належною старанністю, що назавжди позбавило їх можливості захистити свої права» (Yagtzilar and Others v. Greece (Ягцирал проти Греції)*

через існування процесуальних заборон, які унеможливлюють або обмежують можливість звернення до суду:

- *суворе трактування національним законодавством процесуального правила (надмірний формалізм) можуть позбавити заявників права звертатись до суду (Perez de Rada Cavanilles v. Spain (Перес де Рада Каванил'ес проти Іспанії); Miragall Escolano v. Spain (Мірагаль Есколано та інші проти Іспанії;*
- *вимоги, пов'язані з виконанням попереднього рішення можуть порушувати право доступу до суду, наприклад, у випадку, коли заявник не має можливості навіть розпочати виконання попереднього рішення через нестачу коштів (Annoni di Gussola and Others v. France (Аннонні ді Ґюссоль та інші проти Франції).*
- *процесуальні норми, що позбавляють суб'єктів права можливостізвертатися до суду (The Holy Monasteries v. Greece (Святі монастирі проти Греції); Philis v. Greece (Філіпс проти Греції),*

стосовно неповнолітніх неправоздатних осіб: (Stanev v. Bulgaria (Станєв проти Болгарії)

Трегубенко проти України

- ***Верховний Суд України звів нанівець увесь судовий розгляд**, що завершився прийняттям остаточного та обов'язкового рішення, і тому порушив принцип res judicata щодо рішення, яке, крім того, вже було частково виконано*

Garcia Ruiz v. Spain

- ***питання помилок щодо фактів та права, які начебто були припущені національним судом, не належить до компетенції Суду доти, доки такі помилки не порушують прав та свобод, що захищаються Конвенцією***

Pullar v. United Kingdom

- *судова практика передбачає два критерії для встановлення безсторонності суду*

«Броуган (Brogan) та інші проти Сполученого Королівства»

- *строк, який можна визначити розумним, не може бути однаковим для всіх справ і було б неприродно встановлювати один строк у конкретному цифровому виразі для усіх випадків*

Критеріями для визначення розумності строків кримінального провадження є:

складність кримінального провадження, яка визначається з урахуванням кількості підозрюваних, обвинувачуваних та кримінальних правопорушень, щодо яких здійснюється провадження, обсягу та специфіки процесуальних дій, необхідних для здійснення досудового розслідування тощо

поведінка учасників кримінального провадження

спосіб здійснення слідчим, прокурором і судом своїх повноважень

важливість предмета розгляду та ступінь ризику, особливо якщо йдеться про справи, що потребують оперативного прийняття рішення, наприклад, справи, пов'язані зі станом здоров'я заявника тощо

Полтораченко проти України, Науменко проти України, Странніков проти України

- *Надмірні строки розгляду справи*

ПРАВО НА ВІЛЬНЕ ПЕРЕСУВАННЯ

Право на вільне пересування

Право на вільне пересування,

На вільне проживання

На вільне залишення території держави, де особа перебуває

© Славко А.С., 2018